

Strategi for samhandling med pårørende

Innhold

Innledning.....	2
Hvem er pårørende?	2
Mål.....	2
Hovedstrategier.....	3
1. Pårørende som kunnskapskilde.....	3
2. Pårørende som omsorgsgiver.....	3
3. Pårørende som pasientens representant.....	3
4. Pårørende som en del av pasientens nærmiljø.....	4
5. Barn som pårørende og søsken.....	4
Oppfølging av strategien	5
Kilder:	5

Innledning

Helse- og velferdstjenestene må forholde seg til pårørende eller nærpersioner til brukere i alle aldersgrupper og innenfor flere tjenesteområder, slik som rusmestring, psykisk helse, tjenester til personer med nedsatt funksjonsevne, til personer med innvandrerbakgrunn og eldre.

I dag er pårørende til eldre den største pårørendegruppen, og den vil øke i årene som kommer. Pårørende til tjenestemottakere under 67 år er også mer enn fordoblet de siste ti årene.

Familieomsorgen er den usynlige omsorgen. Brukernes familie og sosiale nettverk er de viktigste omsorgsaktørene ved siden av kommunen. Forskning anslår at det i dag utføres omlag 100 000 årsverk i den uformelle, og i all hovedsak familiebaserte omsorgen. Den offentlige omsorgstjenesten utgjør cirka 130 000 årsverk.

De fleste ønsker å gjøre en innsats når deres nærmeste får behov for bistand. Framtidas helse- og omsorgstjenester må samhandle med pårørende slik at de opplever at det er behov for dem, men uten at de blir utnyttet. Pårørende skal ikke føle seg tvunget inn i en rolle som omsorgsperson eller til å påta seg omfattende omsorgsoppgaver fordi det offentlige tjenestetilbudet er utilstrekkelig. Pårørende skal ikke trekkes mer inn i omsorgsarbeidet enn hva pasienten /brukeren selv til enhver tid ønsker og tillater.

Pårørende må møtes individuelt og ut fra den livssituasjonen de er i. Pårørende må tas på alvor og, når pårørende ønsker det, inviteres inn i helse- og omsorgsarbeidet som en viktig samarbeidspartner.

Ansatte trenger kompetanse og veiledning slik at de kan forstå pårørendes ulike behov og kunne møte pårørende på en god måte.

Hvem er pårørende?

Pårørende er nærstående personer i livet til pasienten eller brukeren; foreldre/foresatte, barn, søsken, besteforeldre, barnebarn, tanter, onkler, venner, m.fl. Det er brukeren/pasienten som definerer hvem han eller hun anser som sine pårørende.

Dersom pasient/bruker er ute av stand til å oppgi pårørende skal nærmeste pårørende være den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasient/bruker.

Barn som pårørende vil si barn under 18 år av bruker/pasient med psykiske helseutfordringer, rusmiddelavhengighet, alvorlig somatisk sykdom eller skade. Begrepet skal forstås uavhengig av formalisert omsorgssituasjon. Barn som pårørende omfatter pasientens egne barn, stebarn og fosterbarn. Barn kan også være pårørende av søsken som mottar helse- og omsorgstjenester. Det å ha en søster eller bror med alvorlig eller kronisk sykdom, nedsatt funksjonsevne, psykiske utfordringer eller rusmiddelproblemer vil virke inn på hverdagslivet til søsken på ulike måter.

Barn som pårørende kan ha ulike behov for informasjon, oppfølging og støttetiltak.

Mål

Pårørende opplever å være en verdsatt samarbeidspartner.

Pårørende får dekket sine behov for informasjon, veiledning og støtte.

Hovedstrategier

Den enkelte pårørende har ulike roller i forhold til pasient/bruker og ansatte. Kunnskap og omtanke skal prege ansatte sitt forhold til pårørende. Målet er at pårørende skal føle seg velkomne som en viktig støttespiller for pasient/bruker og ansatte.

1. Pårørende som kunnskapskilde

Det er vanligvis pårørende som kjenner pasient/bruker best og pårørende har viktig kunnskap om pasient/bruker. For at ansatte skal yte god hjelp, skal pårørende inviteres inn i samarbeid for å dele sin kunnskap og sine erfaringer.

Virksomhetene og den enkelte ansatte har ansvar for å:

- Innhente samtykke fra pasient/bruker til å involvere pårørende
- Bidra til at nærmeste pårørende til pasient/bruker uten samtykkekompetanse får medvirke sammen med ham/henne, herunder bistå med nødvendig informasjon.
- Innhente nødvendige opplysninger fra pårørende ved utredning av hjelpebehov når pasient/bruker ønsker det.
- Gi pårørende anledning til å medvirke når pasient/bruker med behov for langvarige og koordinerte helse- og omsorgstjenester får utarbeidet individuell plan.
- Fatte vedtak i samarbeid med pasient/bruker og dens pårørende når pasient/bruker ønsker det.

2. Pårørende som omsorgsgiver

Pårørende som omsorgsgiver skal møtes individuelt. Ansatte skal møte pårørende med forståelse, og legge til rette for at pårørende kan støtte sine nærmeste.

Pårørende vil ha ulike behov for støtte. Ansatte skal i møte med pårørende vurdere deres behov for støtte og oppfølging, og informere pårørende om ulike hjelpetiltak.

Virksomhetene og den enkelte ansatte har ansvar for å:

- Gi informasjon om sykdom/ funksjonsnedsettelse, behandling og prognose.
- Gi informasjon om hjelpeapparatet, rettigheter og støtteordninger.
- Tilby samtaler, individuelt eller i gruppe om tema som følelser, vanlige reaksjoner hos pårørende, lojalitetskonflikter, mestringsstrategier og ivaretagelse av egne behov.
- Gi veiledning, individuelt eller i gruppe med målsetning om å fremme mestring.
- Informere om kommunens avlastningsordninger både til barn, voksne og eldre.
- Informere om møteplasser, kurs og grupper der pårørende kan møte andre som har opplevd det samme for å få ny kunnskap, dele erfaringer og finne støtte.

3. Pårørende som pasientens representant

Pårørende har ofte en rolle som representant for bruker/pasient. Noen ganger er pårørende en representant på vegne av bruker/pasient andre ganger møter de helsetjenesten sammen med bruker/pasient. Pårørende kan bekrefte og stadfeste bruker/pasient sine behov

Rollen som representant kan følge av at: * foreldre representerer sine mindreårige barn. * pårørende er oppnevnt som verge eller hjelpeverge. * bruker/pasienten ikke har samtykkekompetanse eller * forholdene tilsier det eller vedkommende kan ikke ivareta sine interesser.

Pårørende har i rollen som pasientens/brukers representant rett til informasjon, rett til å uttale seg om helsehjelp, rett til å påklage vedtak, samt rett til å medvirke ved gjennomføring av helsehjelp.

Virksomhetene og den enkelte ansatte har ansvar for å:

- Legge til rette slik at pårørende får nødvendig informasjon og mulighet til å ivareta pasientens interesser.
- Se til at det foreligger skriftlig fullmakt fra bruker/ pasienten, der bruker/ pasienten ønsker at pårørende skal representere de.
- Involvere pårørende ved tvangstiltak overfor rusmiddelavhengige
- Involvere nærmeste pårørende ved tvungent psykisk helsevern
- Involvere pårørende ved bruk av tvang og makt overfor personer med utviklingshemming
- Involvere pårørende ved helsehjelp til personer uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelp.

4. Pårørende som en del av pasientens nærmiljø

Pårørende har ofte en viktig rolle som en del av brukerens/pasientens nærmiljø og ansatte må anerkjenne og støtte opp under dette. Dette vil særlig gjelde når bruker/pasient har lite nettverk og deltar lite i nærmiljøet alene.

Virksomhetene og den enkelte ansatte har ansvar for å:

- Avklare forventninger som bruker/pasient og pårørende kan ha til ansatte og deres rolle og ansattes mulighet til å legge til rette for at bruker/pasient kan delta i nærmiljøet
- Oppmuntre og legge til rette for at pårørende kan være sammen med bruker/pasient i det miljøet bruker/pasient er kjent med og er eller har vært en del av (enten han/hun er hjemmeboende eller i institusjon).
- Kartlegge pårørendes rolle og ønsker om å bidra som en del av pasientens eller brukerens nærmiljø (for eksempel i forbindelse med Individuell plan).
- Når pårørende er et barn, må ansatte skaffe seg oversikt over ressurser i nærmiljøet, som skole, barnehage, fritidsarenaer, familie og slekt og samarbeide med disse til barns beste.

5. Barn som pårørende og søsken

Når mor eller far har psykisk sykdom, rusmiddelavhengighet eller alvorlig somatisk sykdom/skade har barn rett på informasjon og oppfølging hvis det er nødvendig. Dette gjelder også når søsken har sykdom eller funksjonsnedsettelse.

Virksomhetene og den enkelte ansatte har ansvar for å:

- Være kjent med og følge gjeldene rutiner og retningslinjer i Levekår om barn som pårørende
- Være særlig oppmerksom på, opparbeide ansattes ferdigheter i og bistå barn og foreldre ut fra barns behov for

- Informasjon om sykdom/ funksjonsnedsettelse, behandling og prognose.
- Samtale om sine tanker og spørsmål når foreldre eller søsken er bruker/pasient.
- Samvær individuelt eller i gruppe med andre barn som er i samme situasjon.
- Informasjon om nettsider og chattekanaler som er myntet på barn som pårørende.

Oppfølging av strategien

Strategien skal være en veiviser for organisasjonen slik at vi jobber i samme retning.

Strategien skal følges opp med tiltak på tjenesteområdet levekår og i virksomhetene.

Kommunaldirektør følger opp strategien gjennom system for helhetlig kvalitetsarbeid i levekår.

Kilder:

[Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester](#)

[Lov om helsepersonell m.v.](#)

[Pårørendeveileder. Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten. IS-2587](#)